

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з наукової роботи
професор Г.М. Торбін

«24» грудня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
ПСИХОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї

Освітньо-наукової програми доктор філософії PhD
(назва освітнього рівня)

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
(код і назва спеціальності)

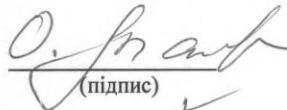
Київ 2020

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Психологія сучасної сім'ї», затвердженої на засіданні Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова «24» грудня 2020 року, протокол № 6.

Розробник програми: Товкач І.Є., кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти

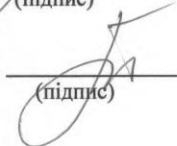
Затверджено на засіданні проектної групи кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти «24» листопада 2020 року, протокол № 5.

Керівник проектної групи

(підпис)

Матвієнко О. В.

Завідуючий відділом аспірантури

(підпис)

Боднар К. А.

1. Опис дисципліни
Шифр дисципліни СВ 12

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни	Методи навчання і форми контролю	
Галузь знань (шифр, назва) 01 Освіта/Педагогіка	Кількість кредитів – 3 кредити ЄКТС	Методи навчання лекції з використанням мультимедійних презентацій, проблемні ситуації, аналітичні завдання	
Спеціальність (код, назва) 011 Освітні, педагогічні науки	Загальна кількість годин 90		
Освітній рівень (доктора філософії) доктор філософії PhD	<i>Денна</i>		<i>Заочна (вечірня)</i>
	Лекції:		
	20		20
Нормативна/вибіркова	Семінарські (практичні) заняття:		
	20	20	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 3-ий	Лабораторні заняття:		
	-	-	
Семестр V	Індивідуальна робота:		
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2 год - самостійна робота: 10 год.	Самостійна робота:		
	50	50	
Мова навчання -	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС: 40/50		
	українська		
		Форми поточного контролю модульні контрольні роботи, колоквиум, презентації технологій	
		Форма підсумкового контролю залік	

Навчальний курс «Психологія сучасної сім'ї» забезпечує формування у аспірантів спеціальності *011 Освітні, педагогічні науки* професійних знань про теоретико-методологічні, психологічні засади становлення і формування сучасної сім'ї; зміст та структуру батьківської компетентності; основні стилі батьківського виховання; основні концепції батьківської освіти; проблематику і стан розроблення психолого-педагогічних технологій супроводу та формування усвідомленого батьківства. Специфіка опанування змістом дисципліни полягає як у засвоєнні теоретичних, методико-технологічних знань, так й у практичному опануванні сучасними психодіагностичними методиками дослідження сучасної сім'ї в Україні та світовій практиці.

Предмет вивчення навчальної дисципліни – методологічні, концептуальні засади становлення та формування сучасної сім'ї, орієнтованих на реалізацію Базового компонента дошкільної освіти (2021);.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальний матеріал курсу спирається на базові положення філософії, педагогіки (загальної, дошкільної), психології (загальної, педагогічної, вікової та ін.), соціології тощо.

Метою навчальної дисципліни є сприяння професійного становлення аспірантів через формування знань, умінь та навичок інформаційно-аналітичної та практичної діяльності в сфері психології сучасної сім'ї.

Завдання навчальної дисципліни вивчення аспірантами курсу визначаються вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики аспіранта, а також специфікою майбутньої наукової діяльності й полягають у наступному:

- оволодінні системою теоретико-методологічних, методичних, технологічних положень психології батьківства;
- розкритті психологічного змісту феномену батьківства та батьківської компетентності;
- вивченні основних інноваційних психолого-педагогічних технологій супроводу та формування сучасної сім'ї;
- обґрунтувати значення батьківської компетентності у особистісному становленні дитини;
- прилучення аспірантів до наукових психолого-педагогічних цінностей, виховання інтересу до визначеного напрямку діяльності;
- формування творчих здібностей; світоглядних психолого-педагогічних поглядів, переконань, ідеалів.

2. Основні результати навчання та компетентності, які їх формують

Результати навчання	Компетентності
<p>ПРН 1_Здатність до критичного мислення, розуміння широкого кола філософсько-світоглядних питань, використання набутого особистісно-професійного досвіду для вирішення наукових та фахових завдань; аналізу міждисциплінарних явищ та процесів; реалізації власного аксіологічного та наукового потенціалу.</p>	<p>ЗК 1_Світоглядна Здатність до розуміння широкого кола філософських питань, системних зв'язків між явищами і процесами; критичне мислення; використання набутого особистісно-професійного досвіду для вирішення наукових та фахових завдань; аналіз міждисциплінарних явищ та процесів; реалізація власного аксіологічного та наукового потенціалу. Цінувати та поважати мультикультурність; діяти на засадах соціальної</p>

	відповідальності із дотриманням свідомої громадянської позиції.
<p>ПРН 15_ Розуміння особливостей становлення особистості у процесі виховання і самовиховання та здатність використовувати сучасні виховні системи та технології, реалізовувати ціннісно-смісловий підхід до виховання дітей і молоді</p>	<p>ФСК 3_ Психологічна Здатність до вивчення та модернізації існуючих вихованих систем та технологій, розуміння процесів становлення особистості у процесі виховання і самовиховання; до аналізу соціокультурного середовища, проблем виховання особистості на різних вікових етапах; здійснювати ціннісно-смісловий підхід до виховання дітей і молоді ; здатність визначати стан і потенціал освіти на державному рівні та її макро- і мікрооточення шляхом використання комплексу методів стратегічного та оперативного аналізу.</p>
<p>ПРН 21_ Вміти ефективно здійснювати педагогічну взаємодію з різними соціальними групами; забезпечувати ефективний прямий та зворотній зв'язок, контакт з батьками через організацію різних форм роботи; налагоджувати професійну комунікацію із загальноосвітніми навчальними закладами, забезпечуючи наступність і перспективність освіти.</p> <p>ПРН 26_ Вміти користуватися сучасною методологією аналізу сімейних проблем і явищ; орієнтуватися в проблемах сім'ї, які стосуються її функціонування, особливостей психологічного клімату сім'ї та його впливу на формування повноцінної особистості.</p>	<p>ФЗК 5_ Комунікативна Здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, ефективної комунікації, презентації наукових доробків та ідей, володіння науковим стилем викладу матеріалу дослідження; до участі у різних видах наукового спілкування; встановлення продуктивних зв'язків з людьми щодо обміну досвідом (емоційним, соціальним, практичним тощо).</p>

3. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредитів ЄКТС 90 годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин									
		денна форма					заочна форма				
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС
Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади психології сучасної сім'ї											
1.	<i>Історія виникнення і становлення психології батьківства як науки</i>	4	4	-	-	10	4	4	-	-	10
2.	<i>Психологія батьківства і материнства</i>	6	2	4	-	5	6	2	4	-	5
3.	<i>Батьківська компетентність, ролі, функції сучасної сім'ї</i>	10	4	6	-	10	10	4	6	-	10
Змістовий модуль II. Психологічний супровід свідомого батьківства											
4.	<i>Основні концепції освіти сучасної сім'ї</i>	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
5.	<i>Технології сучасної сім'ї</i>	6	4	2	-	5	6	4	2	-	5
6.	<i>Стили виховання в сучасних сім'ях та особливості розвитку дітей</i>	6	2	4	-	10	6	2	4	-	10
7.	<i>Психодіагностика сучасної сім'ї</i>	6	2	4	-	10	6	2	4	-	10
Разом:		40	20	20		50	40	20	20		50

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	4.1. Назва модулів, тем та їхній зміст	К-сть годин	
		Всього	У т.ч. лекцій
1.	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади психології сучасної сім'ї	45	10
1.1.	<p><i>Історія виникнення і становлення психології батьківства як науки</i></p> <p><i>Зміст теми</i></p> <p>Становлення психології батьківства як наукової дисципліни. Предмет психології батьківства. Співвідношення понять «батьківство» і «сім'я».</p> <p>Сутність ключових понять: батьківство, материнство, батьківська компетентність, батьківські функції, усвідомлене батьківство технологія, педагогічна технологія.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Андреева Т.В. Психология современной семьи. Монография. СПб.: Речь, 2005. 2. Андреева Т.В. Психология семьи : Учебное пособие. СПб.: Речь, 2007. 3. Бенрн, Эрик Игры, в которые играют люди / Эрик Берн ; [пер. с англ. А. Грузберга]. Москва: Издательство «Э», 2018. 256 с. 4. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001. 96с: іл. Бібліогр. наприкінці тем. 5. Борисенко Ю.В. Психология отцовства. Москва-Обнинск: «ИГ-СОЦИН», 2007. 220 с 6. Левицкий В.М. Психология семейных отношений. К.: Феникс, 1991. 7. Товкач І.Є. Хочу бути мамою, хочу бути татом. Навч. – метод. посібник / І.Є. Товкач. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 368 с. 		4
1.2.	<p><i>Психологія батьківства і материнства</i></p> <p><i>Зміст теми</i></p> <p>Системний підхід до розуміння психологічного змісту та формування батьківства. Батьківство як психологічне явище є інтегративним утворенням, яке доцільно розглядати з позиції системного підходу. Співвідношення батьківства з сімейною системою. Феномен батьківства системно визначений.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Левицкий В.М. Психология семейных отношений. К.: Феникс, 1991. 2. Махов Ф.С. Кого мы растим: Беседы о материнском и отцовском воспитании. М.: Профиздат, 1989. 144 с. 		4

1.3.	<p>3. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту: Пер. с англ. М.: Эксмо-Пресс, 2000.</p> <p>4. Прийменко В. Дефекти сімейного виховання // Психолог № 34 (вересень), 2005 р. С. 29-32.</p> <p>5. Ридардсон Р.У. Сила семейных уз. СПб.: Академия, 1994.</p> <p>6. Руденко А.В. Ігри і казки, які лікують. Книга 2. Х.: Вид. група «Основа», 2017. 176 с.</p> <p>7. Товкач І.Є. Хочу бути мамою, хочу бути татом. Навч. – метод. посібник / І.Є. Товкач. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 368 с.</p> <p><i>Батьківська компетентність, ролі, функції сучасної сім'ї</i> <i>Зміст теми</i></p> <p>Психолого-педагогічні особливості батьківства. Змістовне наповнення та компонентна структура феномену батьківської компетентності. Когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти). Роль сім'ї у становленні дитячої особистості. Функції сучасної сім'ї.</p> <p>Розвинена форма батьківства: ціннісні орієнтації, установки, очікування, ставлення, почуття, позиції, відповідальність, стилі сімейного виховання.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>1. Левицкий В.М. Психология семейных отношений. К.: Феникс, 1991.</p> <p>2. Махов Ф.С. Кого мы растим: Беседы о материнском и отцовском воспитании. М.: Профиздат, 1989. 144 с.</p> <p>3. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту: Пер. с англ. М.: Эксмо-Пресс, 2000.</p> <p>4. Прийменко В. Дефекти сімейного виховання // Психолог № 34 (вересень), 2005 р. С. 29-32.</p> <p>5. Ридардсон Р.У. Сила семейных уз. СПб.: Академия, 1994.</p> <p>6. Товкач І.Є. Хочу бути мамою, хочу бути татом. Навч. – метод. посібник / І.Є. Товкач. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 368 с.</p> <p>7. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі: навч.-метод. посібник Т.О. Піроженко, Л.І. Соловйова та ін. К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с.</p>		
2.	Змістовий модуль II. Психологічний супровід свідомого батьківства	45	10
2.1.	<p><i>Основні концепції освіти сучасної сім'ї</i> <i>Зміст теми</i></p> <p>Основні концепції батьківської освіти. Актуальність та значення батьківської освіти. Теоретичні основи батьківської освіти. Неперервна освіта для дорослих. Вітчизняний та зарубіжний досвід виховання батьків. Форми роботи з батьками.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p>		2

	<p>1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу Ел. книга: https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876 (Вийшла 22 січня 2021 року)</p> <p>2. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком. Как? / Юлия Борисовна Гиппенрейтер М.: Мысль, 2008. 256с.</p> <p>3. Левицкий В.М. Психология семейных отношений. К.: Феникс, 1991.</p> <p>4. Махов Ф.С. Кого мы растим: Беседи о материнском и отцовском воспитании. М.: Профиздат, 1989. 144 с.</p> <p>5. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту: Пер. с англ. М.: Эксмо-Пресс, 2000.</p> <p>6. Ридардсон Р.У. Сила семейных уз. СПб.: Академия, 1994.</p> <p>7. Товкач І.Є. Хочу бути мамою, хочу бути татом. Навч. – метод. посібник / І.Є. Товкач. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 368 с.</p>		4
<p>2.2.</p>	<p><i>Психолого-педагогічні технології сучасної сім'ї</i> <i>Зміст теми</i> Тренінгова програма формування батьківської компетентності. Організаційно-методичні засади формування батьківської компетентності. Мета та завдання тренінгової програми. Структура програми. Психологічні умови. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: Веселка, 1998. 214 с. 2. Технологія тренінгу / Упор. О. Главник, Г. Бевз / За заг. ред. С. Максименко. К.: Главник, 2005. 112 с.</p>		2
<p>2.3.</p>	<p><i>Стилі виховання в сучасних сім'ях та особливості розвитку дітей</i> <i>Зміст теми</i> Стиль батьківського виховання як запорука повноцінного розвитку дитини. Існуючі класифікації стилів виховання. Стилі виховання (За Е.Счіфер). Особливості дитячо-батьківських стосунків. Індивідуальні особливості дітей раннього та дошкільного віку <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1. Жаровцева Т.Г. Теоретико-методичні засади підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями. Монографія. Одеса. ПНЦ АПН України. 2006. 368 с. 2. Кабанцева А.В., Коренеєва О.Л. Підтримка дитини в умовах емоційного напруження : навчально-методичний посібник. К.: КВЦ. 2018. 136 с. 3. Карабаєва І. Інтелектуально обдаровані дошкільнята: підтримка та супровід / Ірина Карабаєва, Тетяна Яценко, Алла Пасічник. К.: Шк. світ, 2011. 128 с. 4. Крадохвал С. Психотерапія сімейно-сексуальних</p>		2

<p>2.4.</p>	<p>дисгармоний. М.: Медицина, 1991.</p> <p>5. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія / Віра Ульянівна Кузьменко. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. 354 с.</p> <p>6. Левицкий В.М. Психология семейных отношений. К.: Феникс, 1991.</p> <p>7. Махов Ф.С. Кого мы растим: Беседы о материнском и отцовском воспитании. М.: Профиздат, 1989. 144 с.</p> <p>8. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту: Пер. с англ. М.: Эксмо-Пресс, 2000.</p> <p>9. Прийменко В. Дефекти сімейного виховання // Психолог № 34 (вересень), 2005 р. С. 29-32.</p> <p>10. Ридардсон Р.У. Сила семейных уз. СПб.: Академия, 1994.</p> <p>11. Руденко А.В. Ігри і казки, які лікують. Книга 2. Х.: Вид. група «Основа», 2017. 176 с.</p> <p>12. Товкач І.Є. Хочу бути мамою, хочу бути татом. Навч. – метод. посібник / І.Є. Товкач. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 368 с.</p> <p>13. Товкач І.Є. Психологічні засоби оптимізації індивідуальних характеристик пізнавальної активності / І.Є. Товкач // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Харків : КЦ ФОП Іванової М.А., 2017. Т. IV Психологія розвитку дошкільника. Вип. 13. С. 168-178.</p> <p><i>Психодіагностика сучасної сім'ї</i></p> <p>Поняття про психодіагностику, та її предмет. Особливості Структура психологічної діагностики. Професійно-етичні аспекти, її суб'єкт, об'єкт, засоби та інше.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>1. Моргун В.Ф. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге видання. К. Видавничий Дім «Слово», 2012. 464 с.</p> <p>2. Говорун Т.В. Гендерна психологія: навчальний посібник / Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.</p> <p>3. Диагностика семьи. Методики и тесты. Редактор-составитель Д.Я. Райгородский. Учебное пособие по психологии семейных отношений. Для факультетов: психологических, медицинских и социальной работы. Самара, 2004.</p> <p>4. Дружинин В.Н. Психология семьи: 3-е изд. СПб.: Питер, 2005. Стахів М. Український комунікативний етикет: навч. метод. посіб. К.: Знання, 2008. 245 с.</p>		

4.2. Плани семінарських та практичних занять

4.2.1. Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Психологія батьківства та материнства	2
2.	Ролі матері й батька та функції у вихованні та особистісному зростанні дитини	4
3.	Освіта сім'ї як чинник формування батьківської компетентності	2
4.	Свідоме батьківство та особливості становлення молодшої сім'ї	4
5.	Стили батьківського виховання	4
6.	Діагностика особливостей батьківства	4
Разом		20

Семінарське заняття 1.

Психологія батьківства та материнства (2 год.)

План

I. Зміст і форми опрацювання навчального матеріалу:

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Сутнісні ознаки психології батьківства та розкриття в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців.
2. Компонентна структура феномену батьківства.
3. Дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців в сфері батьківства.

II. Практична частина.

Робота в парах: виготовлення стендової доповіді щодо наукових досліджень в сфері батьківства (когось з вітчизняних чи зарубіжних науковців).

III. Рефлексія

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні [4-9, 11, 14, 15, 24, 25]

Допоміжні [1, 5, 17]

Семінарські заняття 2-3.

Ролі матері й батька та функції у вихованні та особистісному зростанні дитини (4 год.)

План

I. Зміст і форми опрацювання навчального матеріалу:

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Характеристики батьківських ролей (матері та батька).
2. Специфіка виконання батьківських функцій.
3. Значення батьківських ролей та функцій у розвитку дитини.

II. Практична частина.

Робота в парах: виготовлення стендової доповіді «Роль матері у становленні особистості хлопчика» (чи батька на вибір); «Роль батька у становленні особистості дівчинки» (чи матері на вибір).

III. Рефлексія

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні [4-9, 11, 14, 15, 20, 24, 25].

Допоміжні [1-27].

Семінарські заняття 4.

Освіта сім'ї як чинник формування батьківської компетентності

(2 год.)

План

I. Зміст і форми опрацювання навчального матеріалу:

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Неперервна освіта – основа батьківської освіти.
2. Змістовне наповнення поняття «освіта» та структура освітнього процесу.
3. Специфіка навчання дорослих (майбутніх батьків чи молодих
4. батьків)

II. Практична частина.

Робота в парах: планування тематики і змісту консультацій для батьків (майбутніх чи молодих).

III. Рефлексія

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні [1-11, 15, 21-26].

Допоміжні [1-27].

Семінарське заняття 5-6.

Свідоме батьківство та особливості становлення молоді сім'ї

(4 год.)

План

I. Зміст і форми опрацювання навчального матеріалу:

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Основні складові готовності до свідомого батьківства.
2. Батьківські цінності сучасної молоді.
3. Завдання та особливості молоді сім'ї (залежність від батьківської сім'ї, народження дитини тощо).
4. Вплив гендерних стереотипів на сімейні стосунки та батьківство.
5. Уявлення подружжя про ідеальних батьків.

II. Практична частина.

Робота в парах: виготовлення

III. Рефлексія

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні [1-11, 14-27].

Допоміжні [1-27].

Семінарське заняття 7-8.
Стилі батьківського виховання (4 год.)

План

I. Зміст і форми опрацювання навчального матеріалу:

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Прийоми ефективно взаємодії з дітьми.
2. Стиль батьківського виховання як запорука повноцінного розвитку дитини.
3. Існуючі класифікації стилів сімейного виховання.
4. Особливості дитячо-батьківських стосунків.
5. Типи виховних позицій.
6. Вплив батьківських позицій на виховний потенціал майбутньої сім'ї.
7. Гендерний підхід в сімейному вихованні: стилі виховання хлопчиків і дівчаток.

II. Практична частина.

Робота в підгрупах: виготовлення проекту щодо шляхів впровадження певної іноваційної психолого-педагогічної технології в Україні чи одній з країн світу.

III. Рефлексія

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні [1, 4-5, 7, 14-16, 18-20, 23, 24, 27].

Допоміжні [1-27].

Семінарське заняття 9-10.

Діагностика особливостей батьківства (4 год.)

План

I. Зміст і форми опрацювання навчального матеріалу:

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Використання проєктивних методик для діагностики сімейних взаємин («Моя сім'я», «Малюнок сім'ї», розфарбування психодіагностичних діаграм, метод незакінчених речень, інтерв'ю тощо).
2. Психодіагностика подружніх взаємин (методика «Мій лист чоловіку/дружині» «РОП», опитувальник «Шкала сімейної адаптації та згуртованості», та інші).
3. Діагностика дитячо-батьківських взаємин («Аналіз сімейних взаємостосунків», «PARI», методика діагностики батьківського ставлення тощо).

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні [1, 4,7, 9-11, 16, 17, 23, 24].

Допоміжні [1-27].

4.3. Організація самостійної роботи студентів та критерії її оцінювання

№	Зміст завдань самостійної роботи та форми звітності	Критерії оцінювання		Бали
1.ЗМ1 25 год.	Опрацювати літературу до однієї теми дисципліни «Психологія сучасної сім'ї», підготувати до неї конспект лекції, презентацію (не більше 20 слайдів) та зробити тлумачний словничок основних понять (із посиланням на літературні джерела).	своєчасність виконання завдання,	2	10
		повний обсяг виконання завдання	2	
		якість виконання	2	
		креативний підхід	2	
		ініціативність	2	
ЗМ2. 25 год.	Розробити тренінгову програму формування батьківської компетентності + зміст одного з тренінгів для батьків	Своєчасність виконання завдання	1	10
		відповідність теми та змісту	1	
		якість виконання (наявність мети, у структурі мотивації, трьох етапів: діагностичний (підготовчий), інформаційний, рефлексивний)	5	
		повний обсяг виконання завдання	2	
		естетичне оформлення презентації	1	
	Максимальна кількість балів			20

Рекомендовані інформаційні джерела: див. п. VII.

V. Контроль якості знань

- *Політика щодо дедлайнів та перескладання.* Роботи, які здано з порушенням термінів без поважних причин, буде оцінено на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання модуля відбувається за наявності поважних причин.
- *Політика щодо академічної доброчесності.* Письмові роботи викладач перевіряє на наявність плагіату і допускає до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час модульних робіт та екзаменів заборонено (у т. ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволено використовувати лише під час онлайн-тестування (наприклад, у програмі MOODLE).
- *Політика щодо відвідування.* Відвідування занять є обов'язковим компонентом освітнього процесу. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, участь в представленні соціального проєкту) навчання може відбуватися в онлайн-формі за погодженням із керівником курсу.

5.1. Форми і методи поточного контролю

Контроль успішності та визначення рівня навчальних досягнень оспірантів проводиться відповідно до навчально–методичної карти дисципліни.

Формами поточного контролю є методи усної (опитування) та письмової перевірки (конспекти, тестові завдання, моделі, стендові доповіді, презентації).

Тематичний контроль – написання тестових контрольних робіт по завершенню вивчення навчального матеріалу певного модуля.

5.1.1. Орієнтовні теми доповідей:

1. Основні теоретичні положення психології батьківства
2. Психолого-педагогічні особливості сучасної сім'ї
3. Фактори формування батьківства
4. Зміст та структуру батьківської компетентності
5. Стилi батьківського виховання
6. Сучасні концепції батьківської освіти
7. Гендерне виховання дітей в сім'ї

5.2.2. Завдання для поточного контролю:

1. Здійснити аналіз зібраного теоретичного та методичного матеріалу до теми «Роль сім'ї у становленні дитячої особистості».
2. Скласти карту знань студентів практичних психологів на основі зібраного матеріалу.
3. Написати конспекти лекцій для студентів практичних психологів та соціальних педагогів за тематикою підібраного матеріалу
4. *Форма подання:* у вигляді письмового звіту. Критерії оцінювання: відповідність темі, змістовність, логічність, структурованість, об'єм опрацьованого матеріалу, його різноманітність, креативність у оформленні матеріалів.

5.2.3. Тематичний контроль

Зразок модульної контрольної роботи:

Модульна контрольна робота № 1.

1. «батьківство» - це.....;
2. «сім'я» - це.....;
3. «батьківська компетентність» – це...;
4. «усвідомлене батьківство» це –...;
5. Батьківськими функціями є –
6. Чи правильним є твердження: сім'я має особливе значення для становлення життєвої компетентності дитини лише в дошкільному віці...
А) так;

Б) ні.

7. Визначте декілька правильних відповідей: до стилів сімейного виховання відносяться:

А) когнітивний стиль;

Б) демократичний стиль;

В) авторитарний стиль.

5.2. Форми і методи підсумкового контролю

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку із врахуванням поточного та тематичного оцінювання, а також виконання усіх видів самостійної роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	відмінно
80-89	B	добре
70-79	C	
65-69	D	
60-64	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

VI. Навчально-методична карта дисципліни

Всього., лекції 20 год., семінарські 20 год., самостійна робота 50 год., форма контролю - залік

Модулі	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади психології сучасної сім'ї			Змістовий модуль II.			
Теми лекцій	Історія виникнення і становлення психології батьківства як науки	Психологія батьківства і материнства	Батьківська компетентність, ролі, функції сучасної сім'ї	Основні концепції освіти сучасної сім'ї	Технології сучасної сім'ї	Стилі виховання в сучасних сім'ях та особливості розвитку дітей.	Психодіагностика сучасної сім'ї
Теми семінарських занять	-	1. Психологія батьківства та материнства (2 год) 5 б	2-3. Ролі матері й батька та функції у вихованні та особистісному зростанні дитини. (4 год) 10 б. 4. Освіта сім'ї як чинник формування батьківської компетентності (2 год) 5 б. 5. Свідоме батьківство та особливості становлення молодшої сім'ї (2 год) 5 б.	6. Свідоме батьківство та особливості становлення молодшої сім'ї (2 год. прод.) 5 б	-	7-8. Стилі батьківського виховання (4 год) 10 б	9-10. Діагностика особливостей батьківства (4 год)-10 б.
Самост. робота	10 б			10 б			
Види контролю	Модульний контроль 10 б.			Модульний контроль, захист тренінгових програм 20 б.			
ЗАЛІК – 100 балів							

VII. Основні й допоміжні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу Ел.книга:
<https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876> (Вийшла 22 січня 2021 року)
2. Закон про дошкільну освіту. Редакція станом на 05.09.2017 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
3. Андреева Т.В. Психология современной семьи. Монография. СПб.: Речь, 2005.
4. Андреева Т.В. Психология семьи : Учебное пособие. СПб.: Речь, 2007.
5. Берн, Эрик Игры, в которые играют люди / Эрик Берн ; [пер. с англ. А. Грузберга]. Москва: Издательство «Э», 2018. 256 с.
6. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001. 96с: іл. Бібліогр. наприкінці тем.
7. Борисенко Ю.В. Психология отцовства. Москва-Обнинск: «ИГ-СОЦИН», 2007. 220 с.
8. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком. Как? / Юлия Борисовна Гиппенрейтер М.: Мысль, 2008. 256с.
9. Говорун Т.В. Гендерна психологія: навчальний посібник / Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.
10. Диагностика семьи. Методики и тесты. Редактор-составитель Д.Я. Райгородский. Учебное пособие по психологии семейных отношений. Для факультетов: психологических, медицинских и социальной работы. Самара, 2004.
11. Дружинин В.Н. Психология семьи: 3-е изд. СПб.: Питер, 2005.
12. Жаровцева Т.Г. Теоретико-методичні засади підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями. Монографія. Одеса. ПНЦ АПН України. 2006. 368 с
13. Ильин В.А. Археология детства: Психологические механизмы семейной жизни / Валерий Александрович Ильин М. Независимая фирма "Класс", 2002. 208 с.
14. Кабанцева А.В. Підтримка дитини в умовах емоційного напруження: навчально-методичний посібник / А.В. Кабанцева, О.Л. Корнеева. К. : КВІЦ, 2018. 136 с.
15. Молода сім'я України 90-х / За ред. Ю.М. Якубовой. К.: АЛД, 1996.
16. Моргун В.Ф. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.Ф. Моргун, І. Г. Тітов. 2-ге видання. К. Видавничий Дім «Слово», 2012. 464 с.
17. Олифинович Н.И., Зинкевич-Куземкина Т.А., Велента Т.Ф. Психология семейных кризисов. СПб.: Речь, 2008. 360с.

18. Розвиток креативних здібностей у дітей дошкільного віку / упор. Молодушкіна І.В. Х.: Вид. група «Основа», 2011. 204 с.: іл. (Серія «Творчому педагогу»).

19. Пезешкиан Н. Психотерапія повсякденної життя: тренінг розрешення конфліктів. СПб.:Речь, 2004. 288с.

20. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту: Пер. с англ. М.: Эксмо-Пресс, 2000.

21. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: Веселка, 1998. 214 с.

22. Технологія тренінгу / Упор. О. Главник, Г. Бевз / За заг. ред. С. Максименко. К.: Главник, 2005. 112 с.

23. Торохтий. В.С. Методика діагностики психологічного здоров'я сьмьи // Практична психологія та соціальна робота. 2003. № 7. С. 35-38.

24. Товкач І.Є. Хочу бути мамою, хочу бути татом. Навч. – метод. посібник / І.Є. Товкач. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 368 с.

25. Целуйко В.М. Вы и ваши дети. Психология сьмьи. Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. 283 с.

26. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. М.: Апрель-Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. 512 с. (Серія «Кафедра психології»).

27. Эйдемиллер З.Г., Добряков И.В., Никольская И.М. Семейный диагноз и семейная психотерапія. Учебное пособие для врачей и психологов. СПб.: Речь, 2003, 336 с, илл.

28. Эйдемиллер З.Г., Юстицкис В.В. Психология и психотерапія сьмьи. 2-е изд., расшир. и доп. СПб.: Питер, 2000. 656 с: ил. (Серія «Мастера психології»).

Допоміжні:

1. Батьків не обирають...: Проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні / За ред. Ю.М. Якубової та ін. К.: АЛД, 1997.

2. Бендлер Р., Гриндер Дж., Сатир В. Семейная терапия и НЛП. М.: Изд-во Ин та общегуманитар. исслед., 1999.

3. Булдович М. Гармонія: книга для батьків і вихователів / М. Булдович, Н. Бадь. К.: Шк. світ, 2008. 128 с.

4. Говорун Т.В., Шарган О.М. Батькам про статеве виховання дітей. К.: Рад. шк., 1990. 160 с.

5. Дем'янюк Т.Д., Ситник Г.І. Організація роботи з батьками. Рівне, 1997. 78 с.

6. Карабаєва І. Інтелектуально обдаровані дошкільнята: підтримка та супровід / Ірина Карабаєва, Тетяна Яценко, Алла Пасічник. К.: Шк. світ, 2011. 128 с.

7. Кратохвал С. Психотерапія сьмейно-сексуальних дисгармоній. М.: Медицина, 1991.

8. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія / Віра Ульянівна Кузьменко. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. 354 с.
9. Левицкий В.М. Психология семейных отношений. К.: Феникс, 1991.
10. Махов Ф.С. Кого мы растим: Беседи о материнском и отцовском воспитании. М.: Профиздат, 1989. 144 с.
11. Панкова Л.М. У порога семейной жизни: Кн. для учителя. М.: Просвещение, 1991. С. 61-77
12. Пачковський Ю., Корнієнко І. Методика „Кінетичний малюнок сім'ї"// Психолог. 2004. № 8.
13. Піроженко Т.О., Хартман О.Ю. Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом». К.: Видавництво «Алатон», 2016 32 с.
14. Піроженко Т.О. та ін. Методичний посібник до парціальної програми з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом». К.: Видавництво «Алатон», 2016 112 с.
15. Піроженко Т.О. Розвивальні ігри та вправи для дітей п'ятого року життя / Т.О. Піроженко, С.О. Лавдивір, Т.Л. Гурковська. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 64 с. : іл. (Серія «Дитина замовляє розвиток»).
16. Прийменко В. Дефекти сімейного виховання // Психолог № 34 (вересень), 2005 р. С. 29-32.
17. Ридардсон Р.У. Сила семейних уз. СПб.: Академия, 1994.
18. Руденко А.В. Ігри і казки, які лікують. Книга 2. Х.: Вид. група «Основа», 2017. 176 с.
19. Семчук Г. Психоанализ цвета или зачем серой вороне павлиний хвост / Григорий Семчук, Ирина Семчук. Киев: Ника-Центр, 2019. 120 с. 12 с. цв. вкл., 12 цв. карточек.
20. Стахів М. Український комунікативний етикет: навч. метод. посіб. К.: Знання, 2008. 245 с.
21. Товкач І.Є. Індивідуальні особливості пізнавальної активності старших дошкільників. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. Київ, 2017. 23 с.
22. Товкач І.Є. Психологічні засоби оптимізації індивідуальних характеристик пізнавальної активності / І.Є. Товкач // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Харків : КЦ ФОП Іванової М.А., 2017. Т. IV Психологія розвитку дошкільника. Вип. 13. С. 168-178.
23. Товкач І.Є. Майбутнім педагогам про індивідуальні особливості пізнавальної активності старших дошкільників в мовленнєвій діяльності / І.Є. Товкач // Молодий вчений : науковий журнал. 2017. № 3.2 (43.2) березень. С. 71-75
24. Товкач І.Є. Індивідуалізація освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного віку за авторською методикою «Розглядай та пізнавай» / І.Є. Товкач // Актуальні проблеми психології : зб. : наук. праць Інституту

психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Харків: КЦФОП Іванова М.А., 2018. Том IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 14. С. 289-303.

25. Товкач І. Як навчити дітей співчувати: психологічні нотатки для батьків / І. Товкач // Палітра педагога. 2019. № 5. С. 14-15.

26. Товкач І.Є. Підготовка майбутніх вихователів до взаємодії з батьками щодо формування в дітей основ культури читача» / І.Є. Товкач в електронному виданні «Народна освіта» (Випуск 2 (41) 2020 р.) : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6188

27. Товкач І.Є. Майбутнім педагогам про вплив цифрових технологій на якість дошкільної освіти в Україні // ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ : збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф. Т.О. Олефіренка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 194-196.

28. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі: навч.-метод. посібник Т.О. Піроженко, Л.І. Соловійова та ін. К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с.

29. Фопель К. Создание команды. Психологические игры и упражнения/ Пер. с нем. / К. Фопель. М.: Генезис. 2003. 400 с.

30. Щёкин Г. В. Основы визуальной психодиагностики / Г.В. Щёкин. К. 1989. 112 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : <http://www.dnpb.gov.ua/>

3. Наукова бібліотека НПУ імені М.П. Драгоманова: <http://lib.npu.edu.ua/>

VIII. Доповнення та зміни, внесені до робочої програми в 20__/20__ н.р.¹
